

УДК 343.722

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2026.1.56>

ПОЧТОВИЙ М.М., КОВАЛЕНКО А.В.

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕЗАКОННЕ ВИКОРИСТАННЯ
ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ: ОБґРУНТОВАНІСТЬ ВНЕСЕННЯ ЗМІН
ДО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ
ТА ДОПОВНЕННЯ ЙОГО СТАТТЕЮ 201-2****CRIMINAL LIABILITY FOR ILLEGAL USE OF HUMANITARIAN AID:
JUSTIFICATION OF AMENDMENTS TO THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE
AND SUPPLEMENTATION OF ARTICLE 201-2**

В ході дослідження, яке проводиться в цьому напрямі, проаналізовано положення статті 201-2 Кримінального кодексу України «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги». Розглянуто такі питання: Чи дійсно потрібна окрема (спеціальна) норма в Кримінальному законі щодо кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги? І як без внесення таких змін кваліфікувалися б незаконні дії з гуманітарною допомогою? Чи є необхідною така криміналізація або доповнення статті 201-2 є нічим іншим, як перенавантаження КК України непотрібною правовою нормою? Констатовано, що після повномасштабного вторгнення РФ на нашу територію, в Україну почали відправляти гуманітарну допомогу з різних країн світу. Об'єми такої допомоги були настільки великими, що державні органи не могли в повній мірі контролювати процес її надходження та розподілу через недостатню врегульованість цього питання на законодавчому рівні. Частина гуманітарної допомоги розкрадалася та продавалася. Такі непоодинокі випадки незаконного використання гуманітарної допомоги висвітлювали в засобах масової інформації. І щоб заспокоїти людей, необхідно було прийняти правову норму, яка б регулювала це питання, а винні особи понесли б справедливе покарання. В статті наведені різні точки зору науковців про необхідність внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги та зроблені власні висновки, зокрема про те, що на сьогодні дії особи за незаконне використання гуманітарної допомоги чи благодійних пожертв кваліфікуються за ч.3 ст. 201-2 КК, як вчинення дій під час воєнного стану. У разі відсутності статті 201-2 в Кримінальному кодексі України, то дії особи кваліфікувалися б за ч. 4 ст. 191 КК України як привласнення чи розтрата чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні, якщо вчинені в умовах воєнного стану. Не дивлячись на те, що стаття є зайвою в КК України, в свою чергу, проблема вдосконалення кримінального закону щодо відповідальності за дії з гуманітарною допомогою чи благодійними жертвами існує.

Ключові слова: гуманітарна допомога, благодійні пожертви, безоплатна допомога, криміналізація, кримінальна відповідальність.

In the course of the research conducted in this direction, the provisions of Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine “Illegal use for profit of humanitarian aid, charitable

© ПОЧТОВИЙ М.М. – доктор юридичних наук, старший дослідник, заступник директора (Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ) <https://orcid.org/0000-0003-0633-205X>

© КОВАЛЕНКО А.В. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільно-правових дисциплін (Навчально-науковий інститут права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ)

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

donations or free assistance” were analyzed. The following questions were considered: Is a separate (special) provision in the Criminal Code regarding criminal liability for the illegal use of humanitarian aid really needed? And how would illegal actions with humanitarian aid be qualified without such changes? Is such criminalization necessary, or is Article 201-2 an overload of the Criminal Code of Ukraine with unnecessary legal norms? After the full-scale invasion of the Russian Federation into our territory, humanitarian aid began to be sent to Ukraine from different countries of the world. The volumes of such aid were so large that state bodies could not fully control the process of its receipt and distribution due to insufficient regulation of this issue at the legislative level. Part of the humanitarian aid was stolen and sold. Such frequent cases of illegal use of humanitarian aid were covered in the media. And in order to calm people, it was necessary to adopt a legal norm that would regulate this issue, and the guilty would suffer a fair punishment. The article presents various points of view of scientists on the need to amend the Criminal Code of Ukraine regarding liability for the illegal use of humanitarian aid and draws their own conclusions, in particular, that today the actions of a person for the illegal use of humanitarian aid or charitable donations are qualified under Part 3 of Article 201-2 of the Criminal Code of Ukraine as committing actions during martial law. In the absence of Article 201-2 in the Criminal Code of Ukraine, the actions of a person would be qualified under Part 4 of Article 191 of the Criminal Code of Ukraine as misappropriation or embezzlement of someone else’s property that was entrusted to a person or was in his or her custody, if committed under martial law. Despite the fact that the article is superfluous in the Criminal Code of Ukraine, in turn, the problem of improving the criminal law regarding liability for actions with humanitarian aid or charitable donations exists.

Key words: *humanitarian aid, charitable donations, free aid, criminalization, criminal liability.*

Вступ. Починаючи з 24 лютого 2022 року наша країна протистоїть військовій агресії з боку Російської Федерації.

Після повномасштабного вторгнення РФ на нашу територію, в Україну почали відправляти гуманітарну допомогу з різних країн світу. Об’єми такої допомоги були настільки великими, що державні органи не могли в повній мірі контролювати процес її надходження та розподілу через недостатню врегульованість цього питання на законодавчому рівні. Частина гуманітарної допомоги розкрадалася та продавалася. Такі непоодинокі випадки незаконного використання гуманітарної допомоги висвітлювали в засобах масової інформації. І щоб заспокоїти людей, необхідно було прийняти правову норму, яка б регулювала це питання, а винні особи понесли б справедливе покарання.

Саме для «заспокоєння» суспільства і було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги» № 2155-IX від 24 березня 2022 року, яким і доповнено Кримінальний кодекс України новою статтею 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги».

А чи потрібні були такі зміни? Можливо достатньо було б тих правових норм, які задовго до цього були сформовані в положеннях кримінального законодавства і відповідно до них винні особи несли б кримінальну відповідальність?

Для того, щоб відповісти на ці питання, необхідний час та проведення комплексних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що питаннями кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги займалися такі вчені як: Харонюк М.І., Дудоров О.О., Мовчан Р.О., Шевчук А.В., Боднарчук О.М. та інші вчені.

Мета статті. Проаналізувати положення статті 201-2 КК України, розглянути обґрунтованість внесення змін до кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги та доповнення його статтею 201-2, а також зробити висновки.

Виклад основного матеріалу. В кримінальному праві є таке поняття, як *криміналізація* – законодавче визнання тих чи інших діянь злочинними, встановлення за них кримінальної відповідальності [11].

Законодавча влада в особі Верховної ради України приймає рішення щодо визнання діяння кримінально караним та встановлення за нього кримінальної відповідальності.

Таке рішення є обґрунтованим, якщо норми чинного кримінального законодавства не містять диспозицію, яка б описувала діяння, за яке особа має нести кримінальну відповідальність.

Якби Кримінальний кодекс України кожен раз доповнювали новою статтею під ситуацію, яка склалася в суспільстві, то ми б мали кодекс з непомірною кількістю статей.

Повернемося до статті 201-2 КК України «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги».

Вказану статтю було доповнено Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги» № 2155-ІХ від 24 березня 2022 року, який набув чинності 03.04.2022 [9].

Стаття 201-2 КК України має три частини.

Відповідно до диспозицій цих частин кримінальна відповідальність настає:

– за продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, безоплатної допомоги або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, з метою отримання прибутку, вчинені у значному розмірі (ч. 1 ст. 201-2 КК України);

– за ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, або у великому розмірі (ч. 2 ст. 201-2 КК України);

– за дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або в особливо великому розмірі, або під час надзвичайного або воєнного стану (ч. 3 ст. 201-2 КК України) [5].

Кримінальна відповідальність настає у разі, якщо дії, описані в диспозиції статті, вчинені у значному розмірі.

В примітці статті 201-2 КК України зазначено, що дії, передбачені цією статтею, вважаються вчиненими у значному розмірі, якщо загальна вартість такої гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги у триста п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян [5].

На сьогодні значний розмір становить 582 тисяч 400 гривень (станом на 2025 рік – 529 тисяч 900 гривень).

На нашу думку цей розмір є завеликим. Для порівняння, в кримінальних правопорушеннях проти власності він значно менший – 3328 гривень (станом на 2025 рік – 3028 гривень).

І є незрозумілим, як кваліфікувати дії особи за незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, якщо вони вчинені не у значному розмірі. Адміністративної відповідальності за такі дії не передбачено. Це питання залишається відкритим.

Розглянемо правову кваліфікацію у таких випадках, спираючись на судову практику.

Так, 30.09.2025 вироком Нововоронцовського районного суду Херсонської області (справа № 650/731/25) встановлено, що ОСОБА_4, будучи заступником начальника Борозенської сільської військової адміністрації Бериславського району Херсонської області і відповідальною особою за функціонування Пункту видачі гуманітарної допомоги, облік та її видачу в Борозенській СВА, на початку березня 2023 року отримав від Херсонської обласної військової адміністрації гуманітарну допомогу (електроінструменти) загальною вартістю 63 826,28 гривень, яку відповідно до своїх службових обов'язків не облікував та до Борозенської СВА не передав [1].

Вищезазначені предмети гуманітарної допомоги були встановлені та вилучені 07.06.2024 під час санкціонованого обшуку за місцем проживання ОСОБА_4, де знаходилися у його розпорядженні до моменту їх вилучення [1].

Дії ОСОБА_4 кваліфіковані за ч. 4 ст. 191 КК України, як привласнення чужого майна шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, вчинене в умовах воєнного стану [1].

Вироком Нововоронцовського районного суду Херсонської області від 30.09.2025 у справі № 650/731/25 ОСОБА_4 визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 191 КК України, та призначено йому угоджене покарання у виді позбавлення волі строком на 5 (п'ять) років з позбавленням права обіймати посади, які пов'язані з виконанням адміністративно-господарських та організаційно-розпорядчих функцій, строком на 3 (три) роки [1].

Відповідно до ч. 2-4 ст. 75 КК України обвинуваченого звільнено від відбування призначеного основного покарання у виді позбавлення волі строком на 5 (п'ять) років з випробуванням,

встановивши іспитовий строк тривалістю 3 (три) роки, якщо він протягом іспитового строку не вчинить нового кримінального правопорушення [1].

В даному випадку предметом кримінального правопорушення є гуманітарна допомога, як і в ст. 201-2 КК України.

Щодо дій, то останні підпадають під дії, передбачені в диспозиції ч. 1 ст. 201-2 КК України, а саме, використання безоплатної допомоги з метою отримання прибутку.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про гуманітарну допомогу» безоплатна допомога (пересилка, виконання робіт, надання послуг) – це надання гуманітарної допомоги без будь-якої грошової, матеріальної або інших видів компенсацій донорам гуманітарної допомоги [10].

Тобто, безоплатною допомогою є гуманітарна допомога і в статті 201-2 КК України достатньо було б вказати лише одне з них, а саме, більш ширше поняття – «гуманітарна допомога».

І щодо мети, то не зрозуміло, що саме розуміти під отриманням прибутку.

Рішення щодо зазначення саме «з метою отримання прибутку» було прийнято, спираючись на Закон України «Про гуманітарну допомогу», де у ч. 2 ст. 12 зазначено, що порушеннями законодавства про гуманітарну допомогу, що тягне за собою кримінальну або адміністративну відповідальність згідно з законом, є, зокрема, використання гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку.

Прибуток – це сума, яка складає різницю між доходом і витратами, дохід, одержуваний від будь-якого виду діяльності або приріст, збільшення чого-небудь [11].

Таке поняття не зовсім вписується в норми кримінального права. Якщо проаналізувати норми кримінального кодексу України, то можна побачити, що словосполучення «з метою» переважно живається в контексті фактичних наслідків (ст. ст. 109, 110, 110-2, 111-2, 113, 114, 144, 149, 187 та ін.).

Такі вчені, як Шевчук А.В., Боднарчук О.М. вважають мету «отримання прибутку» дискусійною. Вчені зазначають, що конкретизуючи мету у ч. 1 ст. 201-2 КК України, законодавцю варто було б зробити акцент не на самому факті отримання прибутку, а на меркантильному контексті розпорядження ним (наприклад, розтраті, заволодінні, привласненні чи іншому незаконному використанні отриманого прибутку) [12].

На думку Мовчана Р.О., нормативна вказівка на мету отримання прибутку ускладнюватиме чи навіть виключатиме інкримінування ст. 201-2 КК України у тих випадках, коли незаконне розпорядження гуманітарної допомоги або благодійних пожертв набуватиме вигляду дарування, відшкодування завданих збитків, передачі в рахунок погашення боргу, як оплати виконаної роботи, надання послуг [7, с. 135].

На нашу думку, в статті 201-2 КК України краще б було вказати не на мету, а на мотив, в даному випадку – корисливий. Зазначити саме, чим керується особа, яка вчиняє кримінальне правопорушення, а не направленість дій і результат, до якого прагне особа.

Відповідно до вищезгаданого вироку, обвинувачений використав гуманітарну допомогу загальною вартістю 63 826,28 гривень, розмір якої не є значним відповідно до примітки ст. 201-2 КК України.

Проте, для кваліфікації за ч. 2 чи ч. 3 ст. 201-2 КК України значний розмір не потрібен, а достатньо самого діяння.

В постанові Верховного Суду № 13-57к18 від 05 грудня 2018 року у справі № 301/2178/13-к зазначено, що об'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 2 ст. 365 КК України, вичерпується діями, які явно виходять за межі наданих працівнику правоохоронного органу прав чи повноважень і містять принаймні одну з ознак: супроводжуються насильством або погрозою застосування насильства, застосуванням зброї чи спеціальних засобів або болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, за відсутності ознак катування. Заподіяння наслідків у вигляді істотної шкоди в розумінні п. 3 примітки до ст. 364 КК України не є обов'язковою умовою для кваліфікації дій за ч. 2 ст. 365 КК України [8].

Не дивлячись на те, що деякі ознаки вчиненого діяння підпадають під склад кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, кваліфікація за ст. 191 КК України є більш вдалою.

Для кваліфікації подібних дій за ст. 201-2 КК України необхідно спочатку внести зміни до неї.

Розглянемо як на практиці кваліфікуються дії за ст. 201-2 КК України.

03.09.2025 вироком Хмельницького міськрайонного суду (справа № 686/24943/25) встановлено, що в березні 2024 року ОСОБА_4, будучи співзасновником благодійної організації

«Реабілітація та Відродження» та діючи в складі організованої групи з ОСОБА_8 та ОСОБА_1, умисно, з корисливих мотивів, згідно заздалегідь розробленого плану дій, виконуючи свої функції як учасник організованої групи, шляхом укладення удаваних правочинів фактично продав сім автомобілів на суму 1 335 744 гривень, які відповідно до Декларації про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, ввезено на територію України у вигляді гуманітарної допомоги [3].

Дії ОСОБА_4 кваліфіковані за ч. 3 ст. 201-2 КК України, як умисні дії, що виразились у продажі товарів гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, вчиненому у значному розмірі, організованою групою, під час воєнного стану [3].

Вказану особу визнано винуватим у вчиненні злочину, передбаченого частиною 3 статті 201-2 КК України та призначено йому узгоджене сторонами угоди про визнання винуватості покарання із застосуванням ч. 1 ст. 69 КК України у виді штрафу в сумі 12 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 204 000 (двісті чотири тисячі) гривень, з позбавленням права обіймати посади в органах державної влади та місцевому самоврядування, а також благодійних фондах та громадських організаціях строком 2 роки та з конфіскацією майна, окрім житла [3].

В даному випадку ми бачимо, що засуджений був співзасновником благодійної організації, мав у розпорядженні печатку вказаної організації, що дозволило йому виготовляти всі необхідні документи для отримання автомобілів у якості гуманітарної допомоги для Благодійної організації від донорів з-за кордону, а також реєструвати отриманні в якості гуманітарної допомоги автомобілі в сервісному центрі МВС на благодійну організацію.

Розглянемо інший приклад.

Так, 25.08.2025 вироком Рівненського районного суду Рівненської області (справа № 570/3378/25) встановлено, що ОСОБА_5, маючи умисел на незаконне використання – продаж з метою отримання прибутку товарів (предметів) гуманітарної допомоги, під час воєнного стану, діючи умисно, з корисливих мотивів, 03.07.2025, перебуваючи на території відкритого паркувального майданчику поблизу с. Клевань Рівненського району Рівненської області, незаконно продав три автомобілі за 589 543,56 гривень, загальною ринковою ціною 622 287,38 гривень [2].

Дії ОСОБА_5 кваліфіковано за ч. 3 ст. 201-2 КК України, як незаконне використання – продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги з метою отримання прибутку, вчиненому у значному розмірі, під час воєнного стану [2].

Особу визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 201-2 КК України та призначено покарання у виді позбавлення волі строком на 5 (п'ять) років із позбавленням права обіймати посади та займатись діяльністю, пов'язаною із обігом, використанням і розпорядженням гуманітарною допомогою, строком на 1 рік без конфіскації майна [2].

На підставі ст. 75 КК України від відбування призначеного покарання особу звільнено з випробуванням з іспитовим строком на один рік [2].

Тут незрозуміло, чи має особа якість відношення до благодійної діяльності, у вирокі цього не вказано.

На нашу думку, суб'єктом за ст. 201-2 КК України не може бути будь-яка фізична особа, а лише та, яка займається благодійною діяльністю чи має якість відношення до такої діяльності.

А судячи з вироку, то в даному випадку особа ніяким чином не пов'язана зі здійсненням благодійної діяльності.

І таких вироків, на жаль, набагато більше, де незрозуміло як саме у особи опинилася гуманітарна допомога.

Тому ще раз задамося питаннями, чи потрібна ця правова норма в кримінальному кодексі України, якщо в ній скільки недоліків та як кваліфікувалися б такі дії без статті 201-2 КК України.

Хавронюк М.І. зазначає, що якби статті 201-2 КК не було, то продаж товарів (предметів) гуманітарної допомоги або використання благодійних пожертв, або укладання інших правочинів щодо розпорядження таким майном, вчинені з метою отримання прибутку та в розмірі понад 434 175 грн. (станом на 2022 рік), кваліфікувалися б, виходячи з цього розміру, з урахуванням пункту 3 примітки до ст. 185 КК, за частинами 4 або 5 ст. 191 КК як розтрата чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні, або як розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем [6].

Дудоров О.О. та Мовчан Р.О. характеризують появу в КК ст. 201-2 як надмірну (надлишкову) криміналізацію: йдеться про діяння, якому притаманна необхідна для криміналізації соціальна шкідливість, але яке не потребує криміналізації, оскільки кримінальна відповідальність за нього вже існує [4]

Погоджуємося з вченими та вважаємо, що ст. 201-2 КК України є нічим іншим як перевантаження Кримінального кодексу України непотрібною правовою нормою, без якої кримінальна відповідальність наставала б за статтями, які є сталими та зрозумілими (ст. 191 та ст. 190 КК України).

Висновки. Доповнення Кримінального кодексу України статтею 201-2 є нічим іншим, як перенавантаження його непотрібною правовою нормою.

Виходячи з практики, то на сьогодні дії особи за незаконне використання гуманітарної допомоги чи благодійних пожертв кваліфікуються за ч.3 ст. 201-2 КК, як вчинення дій під час воєнного стану. У разі відсутності статті 201-2 в Кримінальному кодексі України, то дії особи кваліфікувалися б за ч. 4 ст. 191 КК України як привласнення чи розтрата чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні, якщо вчинені в умовах воєнного стану.

Не дивлячись на те, що стаття є зайвою в КК України, в свою чергу, проблема вдосконалення кримінального закону щодо відповідальності за дії з гуманітарною допомогою чи благодійними жертвами існує.

Щоб вирішити це питання, є необхідним проведення подальших досліджень у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Вирок Нововоронцовського районного суду Херсонської області від 30.09.2025 у справі № 650/731/25. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130651397>

2. Вирок Рівненського районного суду Рівненської області від 25.08.2025 у справі № 570/3378/25. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129751694>

3. Вирок Хмельницького міськрайонного суду від 03.09.2025 у справі № 686/24943/25. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130050239>

4. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Кримінально-правова заборона щодо незаконного використання гуманітарної допомоги: сумнівна законодавча новела. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка, 2022. Том 2. № 98. URL: <https://r.donnu.edu.ua/handle/123456789/2600>

5. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р № 2341-III. Законодавство України: база даних/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n223>

6. Микола Хавронюк. За незаконне використання гуманітарної допомоги – кримінальна відповідальність. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/za-nezakonno-vykorystannya-gumanitarnoyi-dopomogy-kryminalna-vidpovidalnist/>

7. Мовчан Р.О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми: монографія/Р.О. Мовчан. Київ: Норма права, 2022. 244 с.

8. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 05.12.2018 по справі № 301/2178/13-к. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/78529879>

9. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне використання гуманітарної допомоги. Закон України від 24 березня 2022 року № 2155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-20#Text>

10. Про гуманітарну допомогу: Закон України від 22 жовтня 1999 року № 1192-XIV. Законодавство України: база даних/Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>

11. Тлумачний словник української мови. URL. <https://slovnyk.ua>

12. Шевчук А.В., Боднарук О.М. Кримінальна відповідальність за розкрадання гуманітарної допомоги. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2022. Частина 2. № 72. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/267678>.

Дата першого надходження статті до видання: 05.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026